

25 rokov Černobyľu

V apríli ubehlo presne dvadsaťpäť rokov od havárie jadrového reaktoru v Černobyli. Kým pre novú generáciu sa stáva pripomienka Černobyľ len smutnou historickou udalosťou, pre obyvateľov postihnutých oblastí akéhokoľvek veku sú následky havárie každodennou realitou. Najväčšia jadrová havária v dejinách sa stala 26. apríla 1986 v skorých ranných hodinách na reaktore číslo 4 jadrovej elektrárne Černobyľ na Ukrajine, v tom čase súčasť Sovietskeho zväzu. Výbuch reaktora vyslal do ovzdušia niekoľko stonásobne viac radiácie ako atómové bomby zhozené na Hirošimu a Nagasaki. Postihnuté nie je len bezprostredné okolie jadrovej elektrárne. Havária viedla ku kontaminácii rozsiahlej plochy územia, vrátane množstva európskych krajín a poznačila milióny ľudí.

Okolo 125 000 až 150 000 km² pôdy v Bielorusku, Rusku a na Ukrajine bolo kontaminovaných do takej miery, že si situácia vyžadovala evakuáciu obyvateľstva alebo zavedenie prísnych obmedzení na používanie pôdy a produkciu potravín.

Po 25 rokoch

Dvadsaťpäť rokov od havárie už však úrady neprikladajú bezpečnostným opatreniam dôraz, ktorý stále vyžadujú. Ukrajinské úrady prestali monitorovať potraviny pre bežnú spotrebu napriek tomu, že v postihnutých oblastiach stále vykazujú nebezpečné hodnoty rádioaktívnych látok. Greenpeace v marci tohto roku navrhol a zrealizoval malý pilotný prieskum kontaminácie potravín v postihnutých oblastiach Ukrajiny. Prieskumná skupina Greenpeace navštívila niekoľko miest v Rivnenskej oblasti a Žitomýrskej oblasti, aby získala vzorky potravín, ktoré tvoria značnú časť miestneho jedálneho lístka. Odobraté boli aj vzorky z niekoľkých ďalších lokalít v Kyjeve a jeho okolitých oblastiach pre účely porovnania. Celkovo bolo 114 vzoriek potravinových produktov buď zakúpených na miestnych verejných trhoch alebo poskytnutých pre analýzu miestnymi farmármi.

Štúdiá sa zamerala na oblasti Ukrajiny, kde bola kontaminácia zistená pri predchádzajúcich monitorovacích programoch. Po terénnom prieskume vedci z Greenpeace dospeli k záveru, že kľúčové potraviny pochádzajúce z tohto regiónu sú stále kontaminované rádioaktivitou. Céziu 137 sa zdá byť najdôležitejším prvkom kontaminácie, ale minimálne jedna zo vzoriek naznačila, že prítomné by mohli byť aj ďalšie rádionuklidy s dlhodobým polčasom rozpadu. Prekročené hodnoty rádionuklidov boli nájdené najmä v mlieku, lesných hubách, čučoriedkach, ale aj v zelenine ako mrkva alebo zemiaky.

Za číslami – príbehy rodín

Za číslami zmeraných hodnôt stoja reálne príbehy miestnych rodín. Obyvatelia kontaminovaných oblastí vedia, že ich strava prekračuje limity. Kvôli sociálnym podmienkam však nemajú inú možnosť a potraviny naďalej konzumujú, čo následne spôsobuje zvýšený výskyt rôznych ochorení. Jednou vzorkou bolo mlieko poslané Naďou Ogjevičovou, ktoré prekročilo oficiálne limity až šesťnásobne. Naďa žije so svojim manželom a tromi deťmi v obci Drozdyni

na severozápade Ukrajiny približne 200 kilometrov od Černobyľu. Rodina kŕmi kravy miestnym senom, ktoré vykazuje zvýšenú radiáciu na úroveň Cézia 137.

„Toto seno bolo nazbierané v blízkosti dediny, asi 6 – 7 kilometrov odtiaľto. Ďalšie miesto je asi kilometer odtiaľto, v močarisku. Sú to jediné miesta, kde môžeme počas júna a júla zbierať rastliny na prípravu sena. Vieme, že je to kontaminované, že stupeň radiácie je vysoký – bola zameraná už predtým. Ale nemáme iné miesto, kde by sme mohli na zimu zbierať potravu pre náš dobytok,“ hovorí Naďa Ogjevičová.

Močiare akumulujú rádionuklidy. Ak sú rastliny zbierané na seno z týchto kontaminovaných plôch a dobytok je ním pravidelne kŕmený, rádionuklidy sa akumulujú aj vo zvieratách a dostávajú sa do ich mlieka. Ak ľudia pravidelne pijú toto mlieko, dlhodobé hromadenie rádionuklidov v ľudskom tele môže viesť k mnohým vážnym ochoreniam.

Naďa Ogjevičová má oficiálny certifikát černobyľských invalidov. Hovorí, že Černobyľská katastrofa podstatne zmenila celý jej život. Zdravotnými problémami trpí nielen ona ale aj jej tri deti narodené po roku 1989. Jej životný príbeh nie je ojedinelý, v rovnakej situácii žije množstvo obyvateľov kontaminovaných oblastí.

Ukrajinské úrady nepodnikajú žiadne kroky na ozdravenie ekosystému, z ktorého čerpajú obživu miestni obyvatelia. V súčasnosti bol zastavený aj program monitoringu potravín. Bez podniknutia všetkých nevyhnutných opatrení, vrátenie dekontaminácie zeme k poľnohospodárskemu využitiu, stále pretrvávajú nebezpečenstvo pre verejné zdravie. Černobyľ nie je jednoducho len oblasťou pokrývajúcou terajšiu zónu vylúčenia; postihnutá bola a zostáva oveľa väčšia plocha, na ktorej žijú ľudia ponechaní bez pomoci napospas svojmu osudu.

Lucia Szabová
Greenpeace

Testy miestnych potravín v obci Drozdyni

Miestna žena na trhu v Ševčenkovi, kde sa predáva množstvo miestnych potravín. Väčšina z potravín je pravidelne kontrolovaná na obsah rádioaktivity

Matka so svojou 1,5 ročnou dcérou Viktoriou. Narodila sa 11. marca 2009 so závažnými srdcovými poruchami

Foto: Robert Knoth/Greenpeace

Foto: Robert Knoth/Greenpeace

Foto: Robert Knoth/Greenpeace